

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИКИ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ
ОСВІТИ

РОЛЬ ГРАМАТИЧНИХ ВПРАВ У ЗАСВОЄННІ ТЕМИ «ІМЕННИК»
МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

Виконала: студентка 2 курсу 211М групи
Спеціальності 013 Початкова освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми Початкова освіта

Сафонова Тетяна Олександрівна

Керівник к. філол. н., доцентка
Мироненко О.В
Рецензентка вчитель початкових класів,
спеціаліст другої категорії ЗЗСО №41
Херсонської міської ради М.Б. Ковба

Херсон - 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади використання граматичних вправ з вивчення розділу «Іменник» у початковій школі.....	6
1.1. Лінгвістичні засади вивчення іменника як самостійної частини мови, його характеристика.....	6
1.2. Лексико-граматичні та граматичні категорії іменника.....	9
1.3. Значення і роль вивчення іменника в початковій школі.....	16
РОЗДІЛ 2. Методичні засади використання граматичних вправ з вивчення розділу «Іменник» у початковій школі.....	19
2.1. Аналіз програм, підручників та науково-методичної літератури.....	19
2.2. Методи і прийоми з вивчення теми «Іменник» у початковій школі.....	21
2.3. Експериментальна перевірка дослідного навчання.....	36
ВИСНОВКИ.....	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	44
ДОДАТКИ.....	49
Додаток А. Тексти для роботи над темою «Іменник як частина мови» для 3 класу.....	49
Додаток Б. Кодекс академічної доброчесності.....	51

ВСТУП

У контексті впровадження нової освітньої парадигми в Україні фонетичні методи вирішення основних методологічних питань вважаються одним із найвищих пріоритетів у мовній освіті. Питання практичної спрямованості навчання мов, зокрема української, є актуальним відповідно до сучасних настанов та вимог формування особистості, що має сформовану компетентність і здатність належним чином користуватися мовою відповідно до умов спілкування нанауковому та побутовому рівнях, для використання у всіх сферах життя.

Спираючи на сучасну програму з української мови, що діє в новій українській школі, вивченню граматики відведено чільне місце, оскільки учні знайомляться з базовими поняттями та факторами української мови: її структурою, значенням та практичними навичками, з першого року навчання.

Важливість оволодіння українською мовою чітко відображається в ключових компетентностях, які учні повинні опанувати в період навчання у початковій школі. Оволодіння теоретичними та практичними знаннями української мови займає важливу позицію, а саме: вільне володіння національною мовою, включаючи усне та письмове вираження власних думок, почуттів, чітке та розумне пояснення фактів та почуття патріотизму та любові до рідної мови, читання, вміння відчувати красу слова, розуміння ролі спілкування та культурного самовираження, а також здатність активно використовувати рідну мову в різних ситуаціях спілкування, включаючи повсякденне життя, освіту, соціальне та культурне життя.

Формування у початковій школі основних понять про самостійні та службові частини мови, що об'єднані спільними граматичними ознаками,

спрямоване на поглиблення знань учнів про слово, його граматичне та лексичне значення, його роль у реченні та особливості словотворення в сучасній літературній українській мові.

Методисти та науковці тісно пов'язують вивчення граматики рідної мови з розвитком мовленнєвих навичок, зв'язного мовлення та високим

рівнем лінгвістичної підготовки школярів. Оскільки знання про іменник як самостійну частину мови в учнів формуються та структуруються поетапно, на початку вивчення граматичного матеріалу з розділу «Іменник» школярі можуть зазнавати певні труднощі. Проте програма з вивчення матеріалу логічно розподілена за лінійним принципом, що дає змогу молодшим школярам поступово та ефективно засвоювати знання.

Вивчення та аналіз науково-методичної літератури дає змогу стверджувати, що у сучасній лінгвістиці та лінгводидактиці іменник як самостійну частину мови досліджували такі вчені як : М.Вашуленко, Є.Верещагін, І.Вихованець, Є.Вишневський, О.Волох, Н.Воскресенська, Н.Гальона, К.Городенська, В.Горпинич, А.Грищенко, С.Єрмоленко, С.Караман, І.Кучеренко, О.Леута, Л.Мацько, О.Мельничайко, М.Панченко, М.Пентиліук, М.Плющ, О.Пономарів, В.Русанівський, В.Собко, О.Хорошковська, С.Шевчук, Н. Шкуратяна та інші. Вони наголошують на складностях, що можуть виникати у школярів під час вивчення граматичного матеріалу з розділу «Іменник». Однак, незважаючи на велику кількість методологічних та теоретичних розробок, проблема вивчення іменника у початковій школі залишається актуальною.

Мета роботи – дослідити особливості вивчення іменника на уроках української мови в початковій школі.

Згідно з метою було сформовано такі **завдання** дослідження:

- 1) проаналізувати психолого-педагогічну, мовознавчу, літературознавчу та методичну літературу з теми дослідження;
- 2) охарактеризувати іменник як повноцінну самостійну частину мови;
- 3) розглянути граматичні категорії іменників;
- 4) з'ясувати роль і значення іменників у Новій українській школі;
- 5) дібрати граматичні вправи для ефективного засвоєння іменників на уроках української мови в початковій школі.

Об'єкт дослідження - процес вивчення іменників на уроках української мови в початковій школі.

Предметом дослідження є граматичні вправи з вивчення розділу «Іменник» під час вивчення української мови в початковій школі.

Відповідно до поставлених завдань було виконано такі **методи дослідження**: аналіз методичної, психолого-педагогічної, мовознавчої літератури з теорії та методики навчання української мови; дослідження, класифікація та узагальнення, систематизація та порівняння передового педагогічного досвіду методистів в та вчителів практиків; аналіз, створення та підбір вправ для ефективного засвоєння іменника в початковій школі.

Наукова новизна одержаних результатів. У магістерській роботі представлено основні положення щодо використання граматичних вправ з вивчення розділу «Іменник» у початковій школі.

Практична значущість полягає в можливості використання окремих матеріалів дипломної роботи під час написання курсових робіт з методики навчання української мови та підготовці до практичних робіт з методики навчання сучасної української мови.

Апробація: головні положення наукового дослідження на тему «Роль граматичних вправ у засвоєнні теми «Іменник» молодшими школярами» оприлюднено під час передзахисту на кафедрі філології педагогічного факультету Херсонського державного університету та проведено експериментальне застосування практичних здобутків дослідження.

Публікації: на основі ключових положень магістерської роботи створено та опубліковано статтю на тему «Роль граматичних вправ у засвоєнні теми «Іменник» молодшими школярами» та надруковано у науковому збірнику «MODERN SCIENCE: INNOVATIONS AND PROSPECTS» Stockholm, Sweden 2021.

Структура роботи. Наукове дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ГРАМАТИЧНИХ ВПРАВ З ВИВЧЕННЯ РОЗДІЛУ «ІМЕННИК» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

1.1. Лінгвістичні засади вивчення іменника як самостійної частини мови, його характеристика

Одним із важливих етапів у процесі вивчення української мови є ознайомлення з частинами мови, а саме: з іменником, прикметником, дієсловом, займенником, числівником, прислівником та службовими частинами мови. Іменник є повноцінною змінною частиною мови і виступає одним із найважливіших компонентів у вивченні морфології.

Вивчення наукової та методичної літератури з теми дослідження свідчить, що проблемою вивчення іменника в сучасній літературній українській мові займалися такі мовознавці та методисти, як: М.Вашуленко, І.Вихованець, Л.Мацько, М.Плющ, В.Русанівський та інші лінгвісти.

Найпоширеніше тлумачення поняття «Іменник» в українській мові звучить так: «Іменник – це повнозначна частина мови яка означає предмет і відповідає на питання хто? або що?» [38, с. 465].

Мовознавець Ющук І. стверджує, що «У граматиці предметом вважається все, про що можна запитати хто це? або що це? Отже, предмети — це не тільки назви людей (робітник, співачка), тварин (кінь, ворона), конкретних речей (сонце, книжка), а й назви опредмечених дій (засідання, облік), ознак (компетентність, краса), абстрактних понять (совість, доброта) і т. п.» [40, с. 156].

Загальними називаються іменники, що означають спільну назву для однотипних предметів, явищ чи подій. (хлопчик, вулкан, снігопад, дерево та ін.) [2, с. 79].

За лексичним значенням виділяють чотири групи загальних іменників:

1. Одиничні – позначають предмети, що піддаються лічбі (ручка, квітка, дерево, хмарина.)

2. Збірні – виступають лише в однині, але називають сукупність предметів (дітвора, студентство, проміння.)

3. Речовинні – до цієї групи входять іменники, що називають речовини, продукти та матеріали. Іменники цієї категорії можуть вживатись тільки в однині (вода, залізо, пшоно) та тільки в множині (суниці, чорнобривці, дріжджі).

4. Абстрактні – до цієї групи відносять іменники, що називають узагальненні властивості, ознаки та дії, терміни, процеси та стани (чутливість, математика, яскравість, ходьба) [40, с. 159].

Власними називають окремі іменники, що за допомогою індивідуальної назви відрізняють предмет від багатьох подібних. (Марійка, Остапчук, Дніпро). [2, с. 81];

Власні назви поділяють на:

1. Власні назви людей (імена, прізвища, псевдоніми) - Леся Українка, Остап Вишня, Мар'яна.

2. Власні географічні назви (держав, територій, місцевості, водойм тощо) – Херсон, Говерла, Поділля, Мадагаскар;

3. Власні назви космічних об'єктів – Велика Ведмедиця, Чумачький Шлях, сузір'я Оріона, Юпітер;

4. Клички тварин – Дружко, Сірко, Мурка, Вухань;

5. Найменування міфологічних божеств та персонажів – Зевс, Афіна, Гера, Посейдон;

6. Предмети мистецтва, духовної та релігійної культури, творчі колективи та організації, продукти виробництва та назви сортів рослин – Біблія, завод «Данон», газета « Юні таланти», видавництво «Либідь», цукерки «Геркулес» тощо [40, с. 180].

Загальні і власні назви не мають чітких меж, і як загальні іменники можуть набувати значення власних (наприклад назви дитячих садків,

підприємництва, спортивної організації тощо: дитячий садок «Ягідка», спортивна школа «Кристал», газета «Молодіжна думка»), так і власні іменники можуть стати загальними (наприклад: наполеон, вот, галіфе, принтер).

Також, однією з основних розбіжностей між загальними і власними іменниками є те, що зазвичай власні назви не мають форми множини (Херсон, Одеса), або навпаки, деякі з них вживаються лише в множині (Черкаси, Олешки, Чернівці), на відміну від загальних назв, які вживаються і в однині, і в множині. [19, с. 78];

Іноді загальні іменники переходять у власні назви, коли є значеннями персональних назв(наприклад: плане Земля – власна назва, земля ,як ґрунт – загальна назва; захід сонця – загальна назва, сторона світу Захід – власна назва тощо.

Відповідно до запитань, на які відповідають іменники (хто? що?), вони мають категорію істот (хто?) та неістот (що?)

До іменників, що означають істоти, належать:

- особи (людина, немовля, кухар, вчитель, однокласник);
- тварини, комахи та птахи (собака, лелека, лебідь, козеня, скорпіон, бджола);
- міфологічні та релігійні істоти (боги, мавка, русалка, домовий,);
- означення людей у переносному значенні (дурень, зірка, півень, чорт);
- померлі (покійник, мрець) [6, с. 90].

До категорії неістот відносять усі інші іменники (предмети, їжа, речі побуту, нежива природа, рослини, емоції та почуття, процеси та дії. Наприклад: квартира, підручник, морозиво, сантиметр, марафон, перешкода, образа, кохання, фіалка тощо).

Важливо звертати увагу на те, що поділяються іменники на істоти/неістоти не завжди так, як прийнято розрізняти живе та неживе у

природі. Наприклад, угруповання осіб (хор, колектив, команда) відноситься до неістот.

1.2. Лексико-граматичні та граматичні категорії іменника

Грамматичні категорії іменника.

Однією з головних категорій, що характеризують іменник як частину мови є граматична категорія роду.

Рід – це незмінна граматична категорія та одна з визначальних характеристик іменників. Окрім винятків та іменників, що вживаються лише у множині усі іменники належать до одного з трьох родів:

- чоловічий (Ведмідь, підручник, лев)
- жіночий (троянда, стюардеса, груша);
- середній (немовля, зайчєня, коло) [40, с. 235].

Існує чотири способи диференціації іменників за родом: лексичний, синтаксичний, морфологічний та словотвірний.

Значення роду в іменниках виражається за допомогою системи флексій та основи слова, тобто морфологічно.

Синтаксично рід іменника визначається по формі узгодженого з ним слова: прикметника, займенника або числівника. (другий помічник, куряче філе, червона сумка) [7, с.160].

Також, значення роду стосовно живих істот виражається за допомогою словотворчих суфіксів: школяр- школярка, херсонець-херсонка тощо.

Існують випадки, коли встановити рід слова граматичними засобами неможливо, тому що рід деяких іменників ґрунтується на семантичній мотивації, тобто: морфологічні ознаки слова належать одному роду, але виражається іменник в іншій категорії роду (фотограф, пілот можуть мати ознаки і чоловічого і жіночого роду, проте мають данні іменники саме чоловій рід) [19, с. 144-145].

До іменників чоловічого роду відносять:

- іменники, що мають нульове закінчення у початковій формі (стіл, дуб, папір, дід, вовк);
- деякі іменники, що закінчуються на -а (-я) (Ілля, суддя, староста, Микола);
- частина іменників, що мають закінчення –о- (батько, Павло).

До іменників жіночого роду належать:

- іменники, що в початковій формі закінчуються на -а (-я) (мама, земля, віра, сова);
- іменники, що мають нульове закінчення та основа яких закінчується твердим чи м'яким приголосним (любов, подорож, заметіль, біль) та іменник *мати*.

До іменників середнього роду відносяться:

- іменники, що в початковій формі мають закінчення -о,-е (море, середовище, дерево, озеро);
- іменники, які закінчуються на -а (-я) (зайчєня, дитя, немовля, життя, почуття) [40, с. 256].

В іменниках-граматичний рід живих осіб (переважно людей) можна визначити лексично (семантично)-гендерні відмінності між чоловіком та жінкою виражені у різних лексичних одиницях: батько - мати, дід - бабця, брат - сестра, хлопець – дівчина. Іменники, що називають незрілих істот, належать до середнього роду: теля – телятко, дитя - дитячко, цуценя-цуценятко тощо.

Іменники, що позначають професії в основному мають чоловічий рід і їм не притаманний поділ на чоловічу та жіночу стать за зовнішніми показниками: фотограф, вчитель, рятувальник, бібліотекар. Статеві та семантичні відмінності цих іменників визначаються синтаксисом-залежним компонентом фрази або формою контекстного показника: лікар виписав рецепт, а вчителька оцінила роботу [34, с. 266].

Від деяких іменників із такою семантикою суфікси -к,-иц використовується для утворення іменників відносно жіночого роду:

архітектора-архітекторка , будівельник-будівельниця, херсонець- херсонка. Окремі похідні слова в новому, зміненому законі Про Мову за 2020 рік широко використовуються як в побутовому так і в офіційно-діловому мовленні: вчитель-вчителька; директор-директорка. Тому їхня родова приналежність визначається за допомогою контексту та приналежних слів.

Іменники, що позначають людей класифікуються як загальні іменники за їх характерною поведінкою або поведінковими характеристиками: прибузда, безхатко, ледар, підлиза, ябеда, роботяга. Вони можуть належати до чоловічої чи жіночої статі, залежно від статі людини, яку мають на увазі: старий волоцюга-стара волоцюга. Тут формальна відмінність між чоловіком і жінкою забезпечується синтаксично [21, с. 108].

Гендерна розмежованість відсутня у деяких назв тварин, птахів та риб за морфологією та синтаксисом. Вони мають сталу форму чоловічого чи жіночого роду: білка, жаба, шпак, соловей, синиця, форель, короп та інші.

Подвійний рід (чоловічий/середній, жіночий/середній) можуть мати іменники, назви істот і неістот, що утворились за допомогою суфікса -ищ(е) (дубище, зайчище). Основним показником середнього роду є закінчення -е, а, чоловічого і жіночого - граматичний рід слова, від якого походить іменник, наприклад: лоб - чоловічий рід - лобище – середній [40, с. 258-259].

Категорія чисел узагальнює кількісне відношення об'єктів, які позначають іменники. Категорія числа виражається в сучасній українській мові у двох формах: -однини та множини. Такі одиниці, як яблуко-яблука, палець-пальці, тощо, не розглядаються як окремі слова, а як форма одного і того ж слова, виражена через закінчення, а також використовується як показник відмінкових значень [31, с. 9-10].

Категорія числа застосовуються до тих іменників, які є назвами обчислювальних об'єктів, явищ чи подій. Однина означає, що названий об'єкт вважається одним із класів однорідних об'єктів. Множина представляє два, три або більше (до нескінченності) однорідних об'єктів.

У давнину в іменниках існувала третя форма числа-двоїна. У розвитку української мови ця форма зникла; ми маємо її залишки в таких словах, як очі, ножиці, проте сьогодні іменники такого типу мають значення множини.

Категорія числа характеризується за такими граматичними ознаками:

1. Наявні окремо для однини та множини відмінкові форми:; сел-**о**, сел-**а** - сел-а, сіл; тел-**я**, телят-и - телят-а, телят. У таких випадках морфологічним показником є закінчення іменника.

2. Синтаксичними зв'язками з іншими членами речення: вчитель викадає – вчителі викладають;

3. Специфічними засобами словотвору: вітер-вітрюгани, вовк-вовченята;

4. За допомогою наголосу: верби – верби. [33, с. 270].

Категорія числа розділяє іменники на три групи:

- іменники, що мають тільки форму однини;
- іменники, що мають форму тільки множини;
- іменники, що вживаються і в однині, і в множині.

Іменники, що мають тільки форму однини називають предмети чи поняття, які не потребують у мовленні називати їх кількість. Вони могли б мати повну парадигму відмінювання, тобто вживатись і в однині і в множині, проте для цієї групи характерна лише категорія однини [27, с. 57].

До цієї категорії належать такі групи іменників:

- абстрактні іменники, що означають узагальненні поняття, стани, почуття, дії та властивості (низина, надія, сміх, яскравість, сміх);
- іменники, що позначають речовини (вода, цукор, повітря, цинк, молоко);
- власні назви живих осіб, тварин, географічні та космічні назви (Дніпро, Миколаїв, В'ячеслав, Марс);
- збірні іменники, тобто іменники, що позначають сукупність однорідних або схожих понять та предметів і сприймаються як ціле (рідня, листя, колосся) [8, с. 366].

У деяких випадках перелічені вище іменники можуть набувати форму множини, проте у такому випадку змінюється не тільки категорія числа, а й лексичне значення слова.

Іменники, що вживаються тільки у множині

- назви предметів побуту, знарядь праці та засобів пересування (носилки , граблі, сани);
- назви споруд та їх частин (сходи, двері);
- назви парних частин тіла та предметів (окуляри, ножиці, тиски);
- музичні інструменти (цимбали, маракаси);
- назви елементів одягу та взуття (джинси, шорти, бутси);
- речовини, матеріали та продукти харчування (молоко, парфуми, дріжджі);
- відрізки часу, свята та народні обряди (сутінки, іменини, хрестини);
- ігри, дії та процеси (хованки, змагання, труднощі);
- емоції, стани та почуття (радощі, ревнощі, переживання);
- власні географічні назви (Черкаси, Дюни, Суми) [14].

Іменники, що можуть мати форму однини та множини

Іменники, що вживаються і в однині і в множині складають найбільшу групу та є часто вживаним. До цієї категорії відносять назви істот, тварин, предметів та явищ, які можна порахувати: заєць-зайці, бабуся-бабусі, зошит-зошити.

Деякі іменники у формі однини можуть набувати збірного значення і представляти групу об'єктів: У шкільному саду росте яблуня, береза, сосна та каштан.

Іноді іменники можуть мати форму множини, проте не означати конкретне число предметів: небо-небеса, час-часи тощо. У таких випадках різниці між одніною та множиною іменників майже немає [14].

Відмінкова форма іменника – граматична категорія, що виступає засобом зв'язку іменника з іншими частинами мови у реченні та виражає його відношення до інших слів [13, с.306].

До категорії відмінка входить сім відмінків: називний, родовий, давальний, знахідний, орудний, місцевий та кличний.

Відмінки в українській мові

<i>Назва відмінку</i>	<i>питання</i>	<i>приклад</i>
Називний	хто? що?	трянда
Родовий	кого? чого?	трянди
Давальний	кому? чому?	трянді
Знахідний	кого? що?	трянду
Орудний	ким? чим?	тряндою
Місцевий	на кому? на чому?	на трянді
Кличний		тряндо!

Таблиця 1

Називний відмінок – початкова форма іменника, що у реченнях виступає в ролі підмета.

Родовий відмінок – іменник у родовому відмінку має значення прямого об'єкта при дієсловах із заперечною часткою НЕ: не вивчив вірша; або прямого об'єкта у контексті, в якому неможливо точно визначити число: додав цукру, зібрав горіхів.

Іменники у родовому відмінку використовуються також у сполученні з іншими частинами мови (прикметником, займенником, числівником) коли іменник виступає обставинним значенням часу: першого дня, минулого тижня. Родовий відмінок іменників може виражати обставинні значення у сполученні з прийменником: посиніти від холоду, переїхати до Херсону.

Давальний відмінок – виражає особу чи предмет, які перебувають в певному стані: вчительці спокійно, школяру цікаво; або предмет чи особу, на користь яких спрямована дія: подарував книгу однокласнику.

Давальний відмінок зазвичай вживається тільки з похідними прийменниками та виражає обставинні відношення: пішов проти вітру.

Знахідний відмінок – вживається з перехідними дієсловами та завжди виражає прямий об'єкт: полити дерево, забути зошит, зробити завдання.

Орудний відмінок – іменник в орудному відмінку може вказувати на значення суб'єкта, об'єкта та засобу дії: вірш прочитано учнем, їхати потягом; або набувати значення предикативної характеристики: стати студентом, бути вихователем; значення характеристики часу: не бачитись місяцями, розмовляти годинами; та асоціативне значення: батько з сином рибалять.

Місцевий відмінок – іменники у формі місцевого відмінку завжди вживаються з прийменниками на, у (в), об (о), по. Місцевий відмінок служить для вираження місця дії, часу: прокинутись о дванадцятій годині; прибрати в кімнаті тощо.

Кличний відмінок- форма кличного відмінку утворюються лише від іменників жіночого та чоловічого роду, що означають живих істот, до яких можна звернутись: дядько, Марино, брате. Форма кличного відмінка у множині завжди збігається з іменником у називному відмінку [8, с. 378-380].

1.3. Значення і роль вивчення іменника в початковій школі

Основне завдання навчання мови та літератури в початковій школі - допомогти учням зрозуміти та запам'ятати основні закони мовної системи, щоб використовувати її у подальшому житті у різноманітних сферах.

Учні початкових класів з першого року навчання вивчають лінгвістичні та граматичні основи української мови, які складають базу знань мовної освіти та поглиблюють свої знання у цій галузі протягом чотирьох років, і готуються до подальшого систематичного вивчення української літературної мови в середніх та старших класах. У сучасній мовній системі всі частини мови складають єдину лексику та граматичну систему, і між її компонентами існує певний взаємозв'язок. Формувати

граматичне значення слів та поповнювати словниковий запас у молодших класах - це мета вивчення морфології в початковій школі. Знайомство учнів із розділом “морфологія”, як однією з важливих частини української мови, починається з вивчення іменників, які є найчастіше вживаною та легкою для сприймання частиною мови [37].

Вивчаючи іменники як частину мови, учні повинні засвоїти такі знання:

- іменники є самостійною частиною мови і позначають особу чи предмет;
- знати, на які запитання відповідає іменник та правильно ставити їх;
- правильно розуміти та пояснювати роль іменників у реченнях та їх значення;
- правильно вживати власні назви іменників;
- активно використовувати іменники у власному мовленні та у письмі;
- збагачувати словниковий запас іменниками різного роду та форми;
- вміє розпізнавати іменники в тексті на слух;
- складати словосполучення, речення та тексти, використовуючи різні типи, форми та відмінки іменників;
- правильно узгоджувати іменники з іншими самостійними та допоміжними частинами мови [37].

З першого класу вивчення теми «Іменник» відбувається поступово, за принципом доступності (від найпростішого матеріалу до більш складного). На початку навчання учні усвідомлюють різницю між поняття «предмет» та «слово, що його називає», вивчають питання, на які відповідає іменник, хоча сам науковий термін ще не вживається. На основі цих знань у школяра надалі формуються та розширюються знання про іменник [25, с. 46].

У другому класі учні дізнаються, що слова, що позначають назви предметів, називаються іменниками, і вони навчаються групувати предмети за видами, родами та числами.

Вже у третьому класі учні починають апелювати терміном «Іменник», вміють розрізняти іменники за граматичними категоріями: істота/неістота, власні та загальні назви, число та рід.

У четвертому класі учні узагальнюють та поглиблюють знання про іменник, його граматичні категорії. Також у цей період школярі знайомляться з відмінками іменників. До закінчення початкової школи учень має міцний багаж знань з розділу «Іменник» та може активно використовувати їх в усному та писемному мовленні [25, с. 49].

Оскільки граматичні матеріали про іменник логічно представлені у типовому навчальному плані та розподілені протягом кожного року навчання в початковій школі, орієнтуючись на рівень знань учнів, школярі без труднощів освоюють потрібні знання з цього розділу. Для учнів молодших класів важливо сформувати чіткі та систематичні граматичні знання та практичні навички з категорії «Іменник», як основу для подальшого вивчення та розширення знань з предмета у старших класах. Найефективніший спосіб вивчення іменників у початковій школі - це граматичні вправи. Це один із найпростіших способів вивчення та розуміння навчального матеріалу. Основне завдання вчителя - правильно вибрати граматичні вправи на відповідну тему, допомогти учням сформувати навички самостійного виконання вправ та закріпити вивчений матеріал.

На думку Вашуленко М. основна мета курсу полягає у «формуванні ключової комунікативної компетентності молодшого школяра, яка виявляється у здатності успішно користуватися мовою (всіма видами мовленнєвої діяльності) в процесі спілкування, пізнання навколишнього світу, вирішення життєво важливих завдань» [3, с.88].

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ГРАМАТИЧНИХ ВПРАВ З ВИВЧЕННЯ РОЗДІЛУ «ІМЕННИК» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

2.1. Аналіз програм, підручників та науково-методичної літератури

На сьогодні в Новій українській школі чинні дві навчальні програми, що розробили методисти Савченко О. та Шиян Р.

Програму, за якою будуть навчатись учні обирає власне педагогічний колектив. Робочі програми мають ряд відмінностей, проте головна мета навчання авторів – єдина, а саме: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватись рідною та іноземною мовами; математична компетентність; компетентність у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційний підхід; екологічна компетентність; інформаційно–комунікаційна компетентність; навчання впродовж всього життя; громадянська та соціальна компетентність, культурна; підприємливість та фінансова грамотність» [11].

У типовій освітній програмі визначено головні компетентності, якими повинен оволодіти учень у процесі навчання: «читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами» [11].

Як зазначає Вашуленко М. головною метою вивчення навчального предмету «Українська мова» є « формування ключової комунікативної компетентності молодшого школяра, що виражається у здатності успішно користуватися мовою та усі видами мовленнєвої діяльності у різних сферах життя.» [4, с.56].

Більш детально розглянути та проаналізувати робочі програми можна на прикладі мовно-літературної освітньої галузі, що представлена у програмі початкової школи «Українська мова і літературне читання». Основними завданнями є:

- виховувати в учнів позитивне та ціннісне ставлення до формування української мови, читання, дитячих книжок, формування пізнавального інтересу до рідної мови та бажання вдосконалювати розмовну англійську мову [34];

- розвивати мислення, мовлення, уяву учнів, пізнання та здібності до літературної творчості;

- завдяки розвитку комунікативних навичок, включаючи розмовне мовлення та драматизацію, сприяти особистому самовираженню та взаємодії учнів;

- удосконалювати навички читання та письма, брати участь у діалогах, сценічних виставах та створювати короткі усні та письмові монологи;

- розвивати навички роботи з різними типами та джерелами інформації;

- збагачувати духовний світ учнів шляхом естетичного сприйняття літератури та медіа-продуктів;

- формувати та розвивати навички поводження з різними типами текстів (мистецтво, наука, освіта, тексти для ЗМІ) [37, с. 266];

Поставлені завдання реалізуються на таких інтегрованих навчальних дисциплінах у початковій школі:

1 клас- інтегрований курс «Навчання грамоти», а у 2, 3 та 4 класі з'являється навчальна дисципліна «Українська мова і літературне читання», де поєднано два навчальних предмета [14].

За програмою Савченко О. по закінченню курсу «Українська мова та читання» у 4 класі учень повинен оволодіти таким матеріалом про іменник:

1. Розпізнає в тексті та самостійно добирає іменники відповідно до контексту;

2. Правильно ставить питання до іменників;

3. Розрізняє усі граматичні категорії іменника: істота/неістота, рід, число та відмінок. Вірно ставить питання до кожної категорії іменників;
4. Розрізняє власні і загальні іменники;
5. Записує власні назви іменників з великої букви;
6. Активно використовує іменники у власному мовленні [37, с. 270].

Деякі відмінності можна помітити у робочій програмі Шияна Р. Навчальний матеріал та вимоги до знань учнів схожі, адже мета у авторів одна – сформовані компетентності та всебічно розвинена особистість. Проте, різниця присутня саме у структурі викладення матеріалу: Савченко О. розподіляє матеріал на кожен рік навчання у початковій школі (1, 2, 3 та 4 класи). У свою чергу робоча програма Шияна Р. розділена на 2 цикли (1 цикл – 1 та 2 класи), (2 цикл – 3 та 4 класи) [11, с. 186].

Отже, відмінності у програмах дають змогу педагогу обирати варіант, з яким йому буде працювати більш ефективно та доцільно. Головним є те, що позитивний кінцевий результат, а саме всебічно розвинена особистість та сформовані компетентності, передбачають обидві програми, які маю одну мету та однакові очікувані результати від учнів.

2.2. Методи і прийоми з вивчення теми «Іменник» у початковій школі

Методи навчання – це способи взаємодії вчителя та учнів, які застосовуються під час навчального процесу та допомагають досягти якісного засвоєння знань, умінь та навичок. [39, с. 246].

В методиці української мови навчальні методи за певними ознаками розподілено на чотири групи:

1. За характером роботи (усні чи письмові, текстові, творчі, відтворюючі);

2. За джерелом здобуття знань учнями (лекція, бесіда, зв'язаний виклад учителя, спостереження над мовленням, система тренувальних вправ);

3. За ступенем участі учнів у процес (різні за характером самостійності, активні та пасивні);

4. За способом реалізації (словесні, наочні та практичні) [34, с.218].

У початковій школі важливим завданням вивчення української мови є формування у молодших школярів навички осмислено ставитись до мови та мовлення, орієнтуватись у мовній структурі та сформувати міцні знання з лексики, граматики та фонетики української мови.

Оскільки одним із головних аспектів мови є мовленнєва діяльність, програми нової української школи сформовані відповідно до мети курсу – набуття учнями елементарних знань про мову та мовлення. Спираючись на зміст робочих програм та очікувані очікуванні результати учнів, на уроках української мови широко використовується один з найбільш розповсюджених методів навчання – граматичні вправи [10, с. 46].

Під час вивчення учнями граматичних категорій іменника важливим завданням педагога на уроці є організувати якісну систематичну роботу з використанням різноманітних вправ на вивчення нового матеріалу, закріплення вивченого раніше, на групову та самостійну роботу.

На початковому етапі вивчення та закріплення теми «Іменник» можна використовувати такі вправи:

1. *Серед поданих слів підкресліть іменники, поставивши до слів питання хто? що?*

- а) ведмідь, четверта, косити, червоний;
- б) яскрава, ароматний, здолати, родина;
- в) вечоріє, десятий, вчитель, забувати.

2. *Вставити в речення іменники з довідки:*

- а) Ми з татом три дні майстрували ...
- б) Однокласники подарували мені на день народження дуже цікаву ...

в) Я забув полити на підвіконні , і вони засохли.

д) Мій дідусь дуже кумедно читав ... на ніч, і я не міг заснути ще годину.

е) Ми з матусею посадили нові ..., тепер там ростуть ..., ..., ..

Довідка: троянди, квіти, вертолїт, казка, рослини, лілії, тюльпани, книжка [28, с.100].

3. Добери іменники за групами:

Домашні тварини

Посуд

Ігри

Музичні інструменти

Рослини

4. Списати речення, підкресли тільки іменники.

а) У суботу наш клас ходив до зоопарку, ми бачили там слона, мавп, тигра та навіть жирафа.

б) У кімнаті старшого брата я знайшов цікаві диски, футбольний м'яч, цукерки та багато книг.

в) Бурий ведмідь більше за все полюбляє рибу та мед.

г) Сьогодні дідусь подарував мені великий букет із троянд, хризантем та конвалій.

5. До іменників, що відповідають на питання хто? добрати іменники, що відповідають на питання що? за зразком.

Зразок: читач (хто?) – читання (що?)

Друг, журналіст, фермер, танцюрист, співак.

6. Згрупуйте іменники за поданими ознаками:

Природа

Іграшки

Школа

Сім'я

Підручник, племінник, кольоровий олівець, тракторець, фруктовий сад, ляльковий будинок, зорі, матуся, дерев'яна парта, червоний клен, квітка, велосипед, перерва.

7. *До поданих іменників постав питання хто? або що?*

Вітрюган, однокласник, директор, кондитер, печиво, фіалка, комбайн, режисер, лисиця, гілка, калина, дерево, бутси, річка, щука, верблюд.

8. *Згрупувати іменники, близькі за значенням до слів:*

Учень – школяр, друг, товариш, однокласник, брат, хлопець;

Яблуко – овоч, дерево, фрукт, сік, груша;

Будинок- житло, місто, місце, квартира, дім, помешкання, родина.

Грамотичні вправи доцільно використовувати під час ознайомлення учнів з граматичними категоріями іменника:

Вправи на вивчення категорії істота/неістота

1. *Прочитай слова та запиши іменники у дві колонки. У першу – назви істот, у другу – назви неістот.*

Трактор, велосипед, бабуся, ворона, фіалка, гелікоптер, цемент, дуб, щука, Снігурочка, сонце, молоко, лялька.

2. *«Таємний шпигун»*

Відгадайте, про що йдеться мова у реченні та визначте категорію істоти чи неістоти відгаданого іменника.

а) Високий, могутній, зелений, столітній ... (дуб);

б) Ароматний, пухкий, теплий, домашній ... (хліб);

в) Струнка, синьоока, молода ... (дівчина);

г) Сильний, швидкий, прудкий, дикий ... (леопард) [9, с. 36].

Вправи на вивчення граматичної категорії однина/множина

1. *Розгляньте зображення диких тварин, що виставлені на дошці. Утворіть множину. Складіть з одним із цих слів речення.*

Лев, бізон, олень, ведмідь, тигр, мавпа.

2. *Дидактична гра «Однина чи множина»*

Кожен учень має 2 картки з буквами О та М. Коли вчитель називає слово в однині чи множині, учні підіймають відповідну картку.

Будинок, сади, вчитель, штани, ножиці, учень, подруга, вітри, квітка, місяць, роки, друзі, батьки, батько, дерево, поле, моря.

3. *«Впіймай слово». Вчитель читає фрагмент оповідання, перший ряд учнів «ловлять» іменники в однині, другий ряд іменники у множині.*

Ведмідь малював картину – осики, берези та верби, а між ними червону калину. Поруч він поставив пасіку і вікна відкрив у поле, а сам сховався у кущі, щоб не кусали бджоли. (М. Сингаївський) [32, с.38].

Вправи на вивчення граматичної категорії «Власні та загальні назви»

1. *«Хто перший»*

Учням відводиться час (5 хвилин) за який вони мають дібрати 5 власних та 5 загальних іменників. Зачитують свої варіанти учні по черзі, починаючи з учня, який впорався найшвидше.

2. *«Іменниковий ланцюг»*

Діти одержують аркуш паперу, на якому записано іменник у власній або загальній назві, учень повинен продовжити ланцюг відповідною категорією як можна довше.

Вправи на засвоєння роду іменників

1. *Відгадати загадку та записати відповідь, вказуючи рід.*

Мале, забавненьке воно:

У дворі гуляє,

Або підійде під вікно,

Хлібця дожидає.

Буває з двору як чкурне,

Шукать його — робота!

Або дивується, дурне,

Що перед ним ворота. (*Горобець*)

Тоненьке, вузеньке, по землі

в'ється,
 Як батіг, довге, але зовсім не б'ється,
 Людини боїться, молоко уживає;
 В лісі їх багато, мабуть, кожен знає. (Змія)

Не ходжу я, а скакаю,
 Бо нерівні ноги маю.
 Через поле навмання Перегнав би я коня.
 Я страшений боягуз,
 Всіх на світі я боюсь.
 В полі, в лісі навкруги —
 Скрізь у мене вороги.
 Часом лізу я у шкоду, їм капусту на городах,
 Моркву, ріпу, буряки.
 Відгадайте — хто такий? (Заєць) [5, с. 48].

2. *Виписати виділенні іменники та визначити рід.*

Це сталося, коли до нас прийшла холодна **осінь**. Ми з подругою Марійкою гуляли вздовж **дороги** та почули дивне шарудіння у кущах. Не встигли ми озирнутись, як з однієї сторони **калини** вилізла чиясь весела **голова**, а з іншої – **хвіст**! Я придивився – так це ж маленьке **чортеня**, а точніше - **пес**, мій новий **сусід** та **друг**.

Вправи на засвоєння категорії відмінків іменника

1. *Доповнити речення іменником у правильному відмінку.*

- а) Моя мама пішла до (подруга) на День народження.
- б) Різнобарвний осінній лист повільно кружляв у (танець) над нашим (сад).
- в) Сірко зовсім забув мене, поки я гостював у (бабуся) та (дідусь) на літніх (канікули).

2. *Прочитай. Відповіді на запитання постав в знахідному та орудному відмінках за зразком*

Зразок: зірка (н.в.) – зірку (з.в.) – зорею (о.в.).

- 1) На чому пересувається автомобіль?
 - 2) З чого виготовляють сир та сметану?
 - 3) Яка українська рослина лікує від застуди?
 - 4) Яка тварина любить будувати водяні платини? [5, с. 43].
3. *Прочитай прислів'я. Підкресли іменники та визнач їх рід.*

- 1) «Кому Господь має щось подати, то дасть і в хаті.»
- 2) «Щоб удалась капуста, то треба починати квасити її на сьомому дні, як молодик настане.»
- 3) «Чи шпак, чи хом'як, чи перепелиця: що воно за птиця (про чоловіка)? Земля – мати.»
- 4) «Прийшов Петро – вирвав листок; прийшов Ілля – вирвав і два; а прийшов Спас – бери рукавиці про запас; прийшла Пречиста – на дереві чисто; прийшла Покрова – покриє не листом, а снігом.»
- 5) «Пан гордий, хліб твердий, пивниця на колку – трудно ся пожити худому пахолку» [21, с.6].

Конспекти уроків з використанням граматичних вправ у засвоєнні теми

«Іменник» молодшими школярами

Конспект уроку з української мови для 4 класу

Тема . Правопис закінчень іменників жіночого роду на –а (-я) в родовому відмінку однини.

Мета. Ознайомлення школярів з правописом іменників жіночого роду у родовому відмінку однини, формування та закріплення навички відмінювання іменників; поповнення словникового запасу учнів.

Обладнання. Підручник з Українська мова 4 клас, паперове листя з написом «Я молодець », картки для групової роботи, таблиця відмінювання іменників.

I. Організація класу.

Повідомлення теми і завдань уроку.

II. Мотивація навчальної діяльності.

- Діти, сьогодні до нас у гості мала завітати чарівна осінь, і принести свої дари – кленові листочки, але нажаль, вона не встигла цього зробити. Як думаєте, чому?

(Тому що на дворі вже листопад – останній місяць осені, і майже все листя вже опало з дерев).

- Тому я вирішила замінити нашу гостю та прийти сьогодні до вас у ролі Осені-чарівниці. Я власноруч підготувала кленові листочки із паперу, які ви будете отримувати за правильні відповіді на уроці.

III. Актуалізація опорних знань учнів.

1. «Асоціативний куш»

- Що таке іменник?
- Для чого іменники змінюються?
- Що таке відмінювання іменників?
- Скільки відмінків існує в українській мові?
- Що зробити, щоб визначити відмінок іменника?

2. Вправа «Зірви листочок»

- На які питання відповідає Н.в?
- На які питання відповідає Д.в?
- Які питання ми задаємо З.в?
- Які питання ми ставимо до О.в?
- Поставте у початкову форму іменники: казки, вітрюгани, собакою, дідуся;
- Поставте у формі кличного відмінку слова: Петро Васильович, бабуся, сусід, вантажник;
- У якому відмінку стоять слова: лисицю, кущі, перепілку, цукерку.

IV. Опрацювання нового матеріалу.

- Розгляд таблиці відмінювання іменників жіночого роду.
- Створення індивідуальної таблиці.

Іменники жіночого роду із закінченням на –а (-я)

Називний відмінок (хто?що?)	Родовий відмінок (кого?чого?)
квітка	квітки
матуся	матусі
гора	гори
орхідея	орхідеї
сестра	сестри
квартира	квартири
мрія	мрії

- Робота біля дошки

1. Поставити іменники у родовий відмінок однини:

(1 група) наречена, калина, ягода, орхідея;

(2 група) малина, верба, сестра, бабця;

(3 група) перлина, бабуся, чорниця, обліпіха.

V. Фізкультхвилинка

Щось не хочеться сидіти

І не хочеться ходити

Значить треба – ВІДПОЧИТИ! (разом)

Руки вгору, потім вниз

Коло себе обернись,

Руки в гору, в боки, вниз,

На сусіда не дивись!

Ще по колу покрутись,

Працювати повернись! [23, с. 16].

VI. Закріплення вивченого.

1. Робота з підручником .

Ст. 35, вправи 4,5,7.

2. Робота в парах.

Гра « Листкова метелиця» [34, с. 46].

(Завдання виконує та парта, на яку впаде листочок)

Завдання: поставити іменники в Р. в., закріплюючи вивчене на уроці правило.

І в.	ІІ в.	І в.	ІІ в.
Н. в.	Н. в.	Н. в.	Н. в.
Слава	душа	корона	рука
Корова	пісня	курка	куля
Листоноша	поляна	мережа	рілля
Сестра	королева	долина	ніч
Доля	країна	туга	вечеря
Учителька	матуся	бабуся	дівча
Гойдалка	фурія	колиска	жаба
Корова	жменя	вечеря	зустріч
Робота	сукня	кравчиня	іржа. [34, с. 244].

3. Розподільний диктант .

У два стовпчики розподілити слова залежно від закінчення, яке має іменник у

Р.в.:

Асистентка

Бібліотекарка

Біологія

Бабуся

Хімія

Сукня

Крапля

Вода

Весна

Палата

Країна

Мапа

Мавпа

Голова

VII. Підсумок уроку.

- Хто назве тему нашого сьогоднішнього уроку?
- Яке правило ми закріпили на сьогоднішньому уроці?
- Що вам найбільше сподобалось сьогодні на уроці?
- Листочки, які ви сьогодні зробили, складіть у зошит, тому що на наступному уроці я перевірю ваше домашнє завдання з сьогоднішньої теми і додам декілька листочків. До зустрічі!

Конспект уроку з української мови для 3 класу

Тема. Узагальнення знань про іменник.

Мета: узагальнити знання учнів з теми «Іменник»; розвивати навичку розпізнавати іменники в тексті та мовленні, закріпити вміння класифікувати іменники за їх граматичними категоріями та вміння узгоджувати іменники з іншими словами у реченні.

Обладнання: малюнки предметів, мікрофон, іграшкові сніговики, матеріали до вправ «Маяк», «Журналіст», завдання для самостійної роботи.

I. Організація класу

Ми дуже любимо нашу мову,

Її мелодію бадьору.

Мова – наша пісня,

Мова – як соловей дзвінка,

Мова – то предків праця,

Мова – цінність моя.

Мова – державна гордість,

Нею завжди дорожу

Без мови немає країни,-

Мову, як матір, любіть! [22, с. 416].

II. Повідомлення теми і мети уроку

- Отже, ми декілька уроків вивчали іменник та його граматичні категорії, сьогоднішній урок ми присвяtimo повторенню вивченого матеріалу, пригадаємо все на цікавіше про цю частину мови!

III. Закріплення й узагальнення вивченого матеріалу

- На наше шкільне подвір'я вже поспішає квітчаста весна! Проте сувора сестриця зима все не відступає, та холодить все навкруги. Навіть на наш урок вона прислала своїх помічників, які будуть допомагати нам вирішувати сьогоднішні завдання. Але хто це я вам повідомлю через загадку:

*Круглясті, блискучі та з довгими носами,
 Наш двір оберігають від горобців курносих,
 В дній руці- відро зі снігом,
 А інша міцно жме мітлу!
 (Сніговики)*

1. Вправа «Закінчи фразу»

Перший сніговик приготував завдання, дуже пов'язане з нашою сьогоднішньою частиною мови – іменником.

*« Вранці ми із добрим ділом
 Привітали (понеділок).
 Ніченька минула скоро
 Трудовий іде (вівторок).
 Спритна, вміла, молода
 Вже настала (середа).
 Йде четвертий день тепер,
 Називається (четвер).
 Діло добре ладиться
 Як настала (п'ятниця).
 Дома скрізь кипить робота
 Як почався день (субота).
 А субота з хлібом-сіллю
 Привела сестру (неділю)» [1, с. 55].*

Запитання:

- Іменник це?
- Іменник має граматичні категорії..?
- Іменники бувають загальні та..?
- Іменники назви неістот відповідають на питання...?
- Власні іменники це..?
- Власні іменники відповідають на питання..?
- Загальні іменники відповідають на питання..?
- Іменники відмінюються завідмінками?
- З якими частинами мови вживається іменник в реченні?
- У реченні іменник виступає ...?
- Іменники мають роди...?
- Іменники мають числа....?
- Власні іменники означають...?
- Загальні іменники означають...?
- Власні іменники пишуться з..?

2. Каліграфічна хвилинка

Які слова можна утворити з поданих букв ? Запиши у робочий зошит.

(Н О В С І Г И К)

(И М А З)

(В Т І Р Ю А Н Г)

(О М Р О З) [28, с.160].

IV. Робота над темою уроку

1. Метод «Асоціативний кущ»

-Діти, запишіть на дошці іменники, що асоціюються зі словом: 1 варіант – ЗИМА, 2 варіант – ЗАМЕТІЛЬ.

Визначте рід та число кожного іменника.

2. - Робота в групах

- Зима – прекрасна та святкова пора року. Саме тому ми сьогодні на уроці втілимо одну з найулюбленіших зимніх забав – зліпимо сніговика!

Будемо працювати по групам.

1 група – виліплює верхню кулю сніговика – голову, ваше завдання вибрати і написати у снігове коло як можна більше іменників чоловічого роду.

2 група виліплює тулуб сніговика, і вам треба згадати іменники середнього роду.

3 група ліпить нижню частину сніговика – знаходимо іменники жіночого роду та записуємо у нижню кулю. Вперед!

Перевірка роботи:

- Які слова написали учні 1 команди? (Вітер, сніг, буревій, снігопад, Дід Мороз, заєць, буревій).
- Які слова написала друга команда? (Свято, вітрище, морозиво, зайча, небо, святкування).
- Третя команда зачитує свої слова (Снігурка, ялина, зима, хурделиця, іграшка, прикраса, ніч).

3. Гра «Журналіст»

А) Прочитайте речення розкриваючи дужки.

1. Нарешті до нас прийшла справжня (зима).
2. Сьогодні вночі випало багато пухнастого, лапатого (сніг).
3. На минулий новий рік я отримав в подарунок багато (цукерки/мандарин/подарунок).

Б) У якому числі записані іменники в дужках?

1. На цей Новий рік **друзі** прийшли до мене в гості.
2. Я дуже чекав нашої поїздки в ліс по **ялинки**.
3. На Різдво бабуся спекла смачні **коржики** з імбирем та корицею.
4. Моя **сестричка** мріяла отримати пухнастого **песика** та **шоколадки** під подушку [26, с. 117].

V. Узагальнення й систематизація отриманих знань

- Наші гості-сніговика пропонують кожному виконати самостійне завдання, а вони посліdkують, як добре ви засвоїли тему іменників на наших уроках.

У вірші потрібно виписати всі іменники, вказуючи рід та число.

*«Хлопчики й дівчатка!
Ви колони порівняйте
й розминку–веселинку
зі мною починайте.*

*Раз – підняти руки вгору,
Два – всім нагнутися додолу.
Три, чотири – прямо стати,
будем знову починати.*

*Руки в боки, руки так,
руки вгору, як вітряк.
Вище руки підніміть
І голівки нахиліть.*

*Нахил вліво – раз, два, три.
Нахил вправо – я і ти.
Нахилились, розігнулись,
кругом себе повернулись.*

*Раз присядьте,
два присядьте,*

всі за парти тихо сядьте» . [23, с.77]

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

Останній сніговик привів нас до станції підсумків.

Давайте коротко повторимо те, що вивчали на цьому уроці.

- Матеріал про яку частину мови ми сьогодні повторювали?
- Хто завітав до нас у гості на урок?
- Про яке свято ми сьогодні багато згадували?
- Які граматичні категорії іменника ми сьогодні згадали?

- З якою частиною мови ми будемо знайомитись далі?

2.3. Експериментальна перевірка дослідного навчання

В основу магістерської роботи було покладено гіпотезу, що рівень засвоєння елементів граматики, а також мовленнєвої компетентності учнів початкової школи підвищиться, якщо:

- вивченню української мови надавати функціонально-граматичного спрямування;
- використання граматичних та лексико-граматичних вправ на основі текстів різних стилів;
- застосування результативних прийомів та методів навчання.

З метою перевірки ефективності та міцності засвоєння учнями елементів граматики на основі функціонально-граматичного підходу, нами було проведено експериментальне дослідження.

Експеримент проходив на базі ЗЗСО № 54 міста Херсона Херсонської міської ради на уроках української мови.

Експериментальна робота здійснювалась у ході педагогічного експерименту, який складався з двох етапів: перший - констатувальний (діагностичний), другий - формувальний (заключний).

Основним завданнями констатувального етапу експерименту була перевірка рівня знань учнів з теми дослідження. Для цього учнів третіх класів (учасників експерименту) було розподілено на дві групи: експериментальну (ЕК) та контрольну (КГ). Експериментальна група складалась із 28 учнів, а контрольна група з 30 учнів. Учасники кожної групи мали майже однакову успішність.

На першому етапі дослідження учням обох груп було запропоновано спеціально підготовлені однакові за значенням та рівнем складності завдання та вправи.

На констатувальному етапі ми визначили критерії, за якими можна було б визначити початковий рівень засвоєння молодшими школярами елементів граматики:

1. Вміння розрізняти іменники серед різних частин мови;
2. Вміння визначати лексико граматичні категорії іменника;
3. Розрізняти граматичні категорії іменника.

З огляду на це нами було виділено рівні знань молодших школярів: високий, середній та низький.

Отримані дані в групі визначались за формулою середнього арифметичного.

Таблиця 2.1. – Результати констатувального етапу

Критерії (групи умінь)	Рівень сформованих умінь/групи					
	Високий (%)		Середній (%)		Низький (%)	
	ЕК	КГ	ЕК	КГ	ЕК	КГ
1.Вміння розрізняти іменники серед різних частин мови;	12	10	34	38	54	56
2.Вміння визначати лексико граматичні категорії іменника	18	16	43	36	41	43
3.Розрізняти граматичні категорії	22	22	44	40	36	35

іменника						
----------	--	--	--	--	--	--

Отже, результати досліджень константувального етапу показують, що обидві групи школярів мають достатньо добре сформований рівень знань, проте в деяких учнів спостерігається недостатній рівень знань та прогалини в навчальному матеріалі.

Про низький рівень показників свідчить відсутність досконалих методичних прийомів при роботі над елементами граматики у початковій школі.

Результати констатувального етапу дослідження показали незначні розбіжності між показниками в контрольній та експериментальній групі і свідчать про загальний низький рівень сформованості досліджуваних груп умінь. Вище згадані причини викликали необхідність з'ясувати ефективні шляхи підвищення рівня засвоєння молодшими школярами елементів граматики, що й лягло в основу формуючого етапу експериментального дослідження.

На формувальному етапі дослідження контрольна група продовжувала навчання на уроках української мови звичайним чином, а в експериментальній групі вчитель надав навчальним заняттям з мови функціонально-граматичного підходу використовував спеціально підібрані граматичні та стилістичні вправи. Після чого в обох групах була проведена повторна перевірка рівня граматичних умінь за визначеними критеріями.

Таблиця 2.2 – Результати формувального етапу

Критерії (групи умінь)	Рівень сформованих умінь/групи					
	Високий		Середній		Низький	
	(%)		(%)		(%)	
	ЕК	КГ	ЕК	КГ	ЕК	КГ
1.Вміння розрізняти	22	15	39	45	56	59

іменники серед різних частин мови;						
2.Вміння визначати лексико граматичні категорії іменника	29	17	56	39	46	48
3. Розрізняти граматичні категорії іменника	32	24	59	43	38	40

Позитивні результати формувального етапу педагогічного дослідження свідчать про ефективність цілеспрямованої та систематичної роботи щодо вивчення елементів граматики на функціонально-граматичних засадах.

На заключному етапі експериментальної роботи було порівняно отриманні дані в експериментальній групі з контрольною щодо сформованості досліджуваних умінь. (табл.2.3).

Таблиця 2.3 – Порівняльний аналіз рівня засвоєних умінь в експериментальній та контрольній групах.

Рівні сформованих умінь	Групи (%)	
	ЕК	КГ
Високий	29,3	20,0
Середній	57,3	42,6
Низький	13,4	37,4

Порівняльний аналіз показує, що високий рівень сформованих умінь учнів експериментальної групи зріс на 9,3%, ніж у контрольній; середній – на 14,7%, а низький понизився на 24%.

Отже, результати проведеного експериментального дослідження підтверджують гіпотезу стосовно того, що рівень засвоєння учнями початкових класів елементів граматики підвищиться за умов вивчення української мови на функціонально-граматичних засадах, використання різноманітних граматичних вправ на базі різних текстів.

ВИСНОВКИ

Провівши аналіз методичної та наукової літератури з теми дипломної роботи, ми дійшли висновків, що проблему вивчення іменника як самостійної частини мови на уроках української мови в початковій школі досліджували такі методисти, теоретики та науковці як: Вашуленко М., Караман С., Хорошковська О., Мельничайко О., Савченко О., Шиян Р.

Іменником називається повнозначна самостійна частина мови, що називає слова та предмети і відповідає на питання хто? або що? У реченнях іменник виступає переважно головним членом речення - підметом.

Іменник має властивість змінюватись за певними лексико-граматичними категоріями:

- категорія роду (чоловічий, жіночий та середній);
- категорія числа(одна та множина);
- істота та неістота;
- власні та загальні назви іменників;
- категорія відмінку іменника: *називний, родовий, давальний, знахідний, місцевий, орудний, кличний.*

Специфіка походження окремих іменників, їх особливості формування як лексико-граматичної категорії призвели до того, що певні іменники мають складну систему відмінювання. Також іменники жіночого роду, що мають закінчення –а (-я) в родовому відмінку однини мають розгалужену систему правопису, що потребує додаткових зусиль учнів та вчителя при вивченні граматичних категорій «Іменник» в початковій школі.

Навчальна програма з вивчення самостійних частин мови та іменника включно побудована так, що учні з першого по третій клас вчать частини мови та їх особливості, не вживаючи термінів, а конкретні знання про іменник як повноцінну самостійну частину мови школярі одержують в 4 класі. Саме в останній рік навчання у початковій школі в учнів формуються навички правильно вживати іменники на письмі та активно використовувати його у мовленні, вивчають граматичні та лексичні категорії частини мови.

Під час вивчення іменника як повноцінної частини мови у школярів формуються знання про те, що:

- іменник це повнозначна самостійна частина мови;
- іменник вказує на особу чи предмет та відповідає на запитання хто? та що?;
- іменник може змінюватись за родами, числами та відмінками;
- іменник змінюється за 7 відмінками;
- іменник може позначати власні та загальні назви;
- розпізнає іменники в тексті та на слух;
- активно використовує іменники в усному та писемному мовленні;
- складає словосполучення, речення та тексти застосовуючи відмінки різних форм, чисел та відмінків;
- вірно узгоджує іменники з іншими частинами мови та словами у реченні.

Процес навчання школярів на уроках української під час вивчення граматичної категорії «Іменник» повинен бути побудований послідовно, логічно та ефективно, для найбільш якісного засвоєння матеріалу та формування учнями теоретичних і практичних навичок. У такому випадку доцільним є використання граматичних вправ з вивчення та закріплення навчального матеріалу про іменник. Система роботи над іменником передбачає впровадження різноманітних вправ, що є ефективним методом освоєння та закріплення нового матеріалу, формування теоретичних та практичних навичок української мови та розвиток вміння працювати самостійно, в парах та групах, застосовуючи творчі та креативні підходи на уроках сучасної української мови.

Отже, результати проведеного дослідження підтверджують гіпотезу стосовно того, що рівень засвоєння учнями початкових класів елементів граматики підвищиться за умов вивчення української мови на

функціонально-граматичних засадах, використання різноманітних граматичних вправ на базі різних текстів.

Порівняльний аналіз показує, що високий рівень сформованих умінь учнів експериментальної групи зріс на 9,3%, ніж у контрольній; середній – на 14,7%, а низький понизився на 24%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвський Б.М. Професійно-наукова підготовка майбутнього вчителя початкових класів: Монографія / Б.М. Андрієвський, Л.Є. Петухова. - Херсон: Айлант, 2006. - 176 с.
2. Білецький А.О. Про мову і мовознавство: Навчальний посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / А.О. Білецький. - Київ: Арттек, 1997. - 235 с.
3. Вашуленко М.С. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально– методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М.С. Вашуленко. — К.: Літера ЛТД, 2011. — 364 с.
4. Вашуленко М.С. Удосконалення змісту і методики навчання української мови в 1– 4 класах / М.С. Вашуленко – К.: Знання, 2001. – 112 с.
5. Вашуленко М.С., Дубовик С.Г., Мельничайко О.І. Українська мова: Підручник для 4 класу загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою / М.С. Вашуленко – К.: Освіта, 2015. – 191с.
6. . Вихованець І.Р. Теоретична морфологія української мови [Текст] / І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська. – К.: Либідь, 2004. – 310 с.
7. Вихованець І.Р. Теоретична морфологія української мови: Академічна граматики української мови / І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська. – К.: Унів. вид–во "Пульсари", 2004. – 400 с.
8. Волкова Н. М. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н.М. Волкова. – К.: Академія, 2001. – 576 с.
9. Гац Н.А. Ознайомлення молодших школярів із засобами зв'язності тексту/ Н.А. Гац – Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. – 64 с.

9. Груба Т. Граматичні вправи як ефективний засіб формування граматичної компетентності учнів профільної школи: дис. канд. пед. наук / Груба Таміла – Київ, 2016. – 24 с. стаття
10. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика : монографія / За ред. Н.Г. Ничкало.– Хмельницький: ТУП. – 2002. –334с.
11. Державний стандарт початкової загальної освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 2018 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>
12. Дорошенко С.І. Методика викладання української мови в початкових класах / С.І. Дорошенко – К.: Вища школа, 2002. – 398 с.
13. Електронний підручник з сучасної української мови [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.linguist.univ.kiev.ua/WINS/pidruchn/authors.htm>.
14. Закон України "Про Вищу освіту". Верховна Рада України; Закон від 17.01.2002 № 2984–III [Електронний ресурс]: (Закон) / Документ 2984–14, чинний, поточна версія – Редакція від 10.02.2010, підстава 1798–17. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>. – Назва з екрана.
15. Закон України "Про загальну середню освіту". Верховна Рада України; Закон від 13.05.1999 № 651–XIV [Електронний ресурс]: (Закон) / Документ 651–14, чинний, остання версія – Редакція від 04.10.2011, підстава 3701–17. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/651-14>. – Назва з екрана.
16. Закон України "Про мови в Україні" [Електронний ресурс]: (Закон) / Документ 8312–11, чинний, остання версія – Редакція від 01.04.2003, підстава 594–15. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/8312-11>. – Назва з екрана.
17. Закон України "Про освіту". Верховна Рада УРСР; Закон від 23.05.1991 № 1060–XII [Електронний ресурс]: (Закон) / Документ

- 1060–12, чинний, остання версія – Редакція від 02.05.2011, підстава 2555–17. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060–12>.
– Назва з екрана.
18. Караман С. Методика навчання української мови в гімназії: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти / С.Караман. - К.: Ленвід, 2000. - 272 с.
19. Котик Т.М. Методика навчання української мови в початковій школі /Т.М. Котик –Івано–Франківськ: 2015. – 295 с.
20. Кучеренко І.К. Теоретичні питання граматики української мови: Морфологія / І. К. Кучеренко. - К.: Освіта, 1961. Ч.1; 1964. Ч.2. - 408.
- 21.. Лазоряк П.Я. Творчий потенціал учнів на уроках словесності / Г.Я. Лазоряк // Вивчаємо українську мову і літературу. — 2008. — №6– 8– 11.
22. Левченко Т.П. Креативна компетентність учнів на уроках словесності // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2009. – № 29
23. Мочичук О.Я. Фізкультхвилинки на уроках у початкових класах. Володимир–Волинський – 2015, – 32с.
24. Навчальна програма з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1–4 класи /М.С.Вашуленко, К.І.Поромарьова, О.Ю.Прищепта та інші. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2011. –70с.
- 25.Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем–майстром / упор.: В.М. Андрєєва, В.В. Григораш. — Х. : Вид. група «Основа», 2006. — 352 с.
26. Одинцова Г.С., Кодлюк Я.П. Цікавинки на уроках рідної мови: Посібник для вчителів початкових класів / Г.С. Одинцова, Я.П. Кодлюк . – Т. : Підручники & посібники, 2000. – 128 с.
27. Одинцова, Г.С. Цікаве мовознавство для молодших школярів : Посібник для вчителя / Г.С. Одинцова , Я.П. Кодлюк. – К. : Наш час, 2006. – 123 с.

28. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / В.Л. Ортинський – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
29. Парасюк С. Психолого– педагогічні основи викладання мови: застереження та пропозиції// Українська мова та література. – 2001. – №44. – С. 1– 2.
30. Пентилюк М. Компетентнісний підхід до формування мовної особистості в євроінтеграційному контексті/ М. І. Пентилюк // Українська мова і література в школі. – 2010. – №2.
31. Пентилюк М.І. Наукові засади комунікативної спрямованості у навчанні рідної мови / М. І.Пентилюк // Українська мова і література в школі. - 1999. - № 3. - С. 8 - 10.
32. Перехресна О. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках української мови і літератури. / О.Перехресна // Дивослово.– 2003.
33. Плющ М.Я., Леута О.І., Гальона Н.П. Сучасна українська літературна мова: Збірник вправ / М.Я. Плющ, О.І. Леута, Н.П. Гальона – К.: Вища школа, 1995 – 284 с.
34. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А.Зязюн, Л.В.Крамущенко, І.Ф.Кривонос та ін. / За ред. І.А.Зязюна. - К.: Вища школа, 1997. - 349 с.
35. Савченко О. Я. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти I ступеня: [Електронний ресурс].– Режим доступу:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>
36. Сафонова Т.О. Роль граматичних вправ у вивченні розділу «Іменник» молодшими школярами / MODERN SCIENCE: INNOVATIONS AND PROSPECTS. - Stockholm, Sweden: SSPG Publish, 2021 Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/i-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiyamodern-science-innovations-and-prospects-10-12-oktyabrya-2021-goda-stokgolmshevetsiya-arhiv/>.

37. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1– 2 та 3– 4 класи. – К: Видавництво «Світоч», 2019. – 336 с.
38. Фіцула М. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник / М. Фіцула. - К.: "Академвидав", 2006. - 352 с.
39. Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова: Навчальний посібник / С.В. Шевчук, О.О. Кабиш, І.В. Клименко. – К.: Алерта, 2011.– 544 с.
40. Шкуратяна Н.Г. Сучасна українська літературна мова: Навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів [Текст] / Н.Г. Шкуратяна, С.В. Шевчук.- К.: Літера, 2000. - 685 с
41. Ющук І. Українська мова. Морфологія. / І. Ющук. - К.: Либідь, 2004. - 640 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Тексти для роботи над темою «Іменник як частина мови» для 3 класу

Батьківщина

Україна — це моя рідна земля. Вона розбуджена бурхливою грозою. Красива й уквітчана ця земля весною. Щедра і різнобарвна восени. Строга і засніжена зимою. Солодка і пахуча в теплі літні дні. Понад дорогами стоять явори багатирями. Високі гори вдивляються в синю височінь. Сивовусий Дніпро пливе через усю українську землю. Він поспішає розказати Чорному морю про гостинність її народу. (59 слів)

Верба диктант

Верба. Звичайне собі дерево. Але скільки з ним пов'язано цікавих історій! Верба стала своєрідним символом українського народу. Великий Кобзар на засланні в далекій Орській фортеці висадив саме вербову гілочку. Він доглядав її, оберігав від пекучого проміння сонця. Ця тоненька гілочка нагадувала йому рідну, улюблену Україну. На знак великої поваги до Тараса Григоровича Шевченка казахський народ оберігає ту вербу і сьогодні.

Весна у лісі

Радісна, гомінка і пахуча весна. Дзвінко співають птахи. Теплий вітер пробігає у верховітті. З'явилися паростки молоді трави. Голубими та білими пролісками вкрилися галявинки. Збігали по купинках мурашки. Вилетіли із зимового притулку перші джмелі.

Ліс одягається в зелене вбрання. Скоро зацвіте на узліссі черемха. Защебечуть дзвінкоголосі солов'ї. Прилетять і закують зозулі.

Гарна, радісна, весела весна в лісі!

Весна

Весною ми пішли до лісу. Зійшло сонце. Подихнув легенький вітерець. Всі дерева в лісі заспівали. Кожне співало свою пісню. Береза співала ніжну пісню, а горобина – сумну. У дуба була мужня пісня, а у верби задумлива. Ось які пісні ми почули.

Голос жайворонка

Маленька пташка, як грудка землі, низько висіла над полем. Тріпала крильцями на місці напружено. Часто і важко тягнула вгору невидиму струну від землі аж до неба. Струна тремтіла і гурчала.

Тоді, скінчивши, падала тихо вниз, натягала другу з неба на землю. Єднала небо з землею в голосну арфу і грала на струнах симфонію поля.

Диктант на тему травень

Травень – місяць квітів і пісень. Усе на землі замайне зеленню. Усе радіє теплому сонцю. Літають у своїх клопотах бджоли. Прокинулись птахи. У гаях витьохкують солов'ї. щедро лічить усім довгі літа зозуля. Жайворонки піснею зустрічає новий день. Після теплих дощів розквітає в небі барвиста райдуга.

Про сім'ю ведмежат

На осяяну сонцем лісову галявину вивела ведмедиха своїх маленьких ведмежат. Зупинилась. Чи все спокійно в лісі?

Туляться до матері маленькі ведмежата. Страшно їм у величезному лісі. Лише недавно вибралися з теплого барлога. Прислухаються ведмежата, як шумить вітер у верховітті дерев. На висохлій сосновій гілці дятел вистукує барабанний дріб.

Будуть ведмежата звикати тепер до рідного лісу, гратися, кататися по м'яких купинах і лазити на дерева.

Рідна Батьківщина

Рідний край! Дорога серцю земля батьків і дідів наших. Безмежні степи, зелені ліси, блакитні небеса. Хіба є на світі щось дорожче за Вітчизну?

Вулиця в пишних каштанах і кленах. По ній ти щодня ходиш до школи.

Зі стежки до школи, з шкільної парти, з першої картинки в абетці, з берізки біля хати починається твоя Батьківщина.

Наша Україна

Широко простяглася нашірідна країна. Прекрасні її землі.

Відкраю докраю наїї просторах визріває золотиста пшениця. Зеленіють безмежні поля цукрових буряків. Любо вітають нас золотими шапками стрункі соняшники. Вітер розчісує коси пишної кукурудзи. На степових просторах розгулюють великі стада худоби. Запавні сади оточують наші міста і села. Блискучі рейки залізниць густою сіткою вкривають землі України. Багато в Україні заводів, фабрик, електричних станцій.

Любіть на бережіть свою Україну!

Додаток Б

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Сафонова Тетяна Олександрівна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

25.10.2021
(дата)

(підпис)

Тетяна Сафонова
(ім'я, прізвище)